

CHEMISCH WEEKBLAD

ORGAAN VAN DE NEDERLANDSE CHEMISCHE VERENIGING

INHOUD

	Blz.		Blz.
Dr. J. van Alphen, In memoriam Prof. Dr. J. J. Blanksma, 24 Januari 1875—22 Augustus 1950.	793	Personalialia	809
Verhandelingen, Overzichten, Verslagen	795	Verenigingsnieuws	810
Ir. J. N. Kooy, Het gebruik van ionenuitwisselaars in de beetwortelsuikerindustrie.		Mededelingen van het Secretariaat. — Examens voor Analyst. — Commissies. — Secties.	
Dr. Andries Voet, Fundamentele beschouwingen over klevigheid.		Mededelingen van verwante verenigingen	811
Octrooien	803	Mededelingen van verschillende aard	811
Openbaar gemaakte octrooien per 15 Augustus 1950.		Vraag en Aanbod	812
Boekbesprekingen.	806	Aangeboden betrekkingen	812
Ontvangen boeken	808	Agenda van Vergaderingen	812
Allerlei nieuws op chemisch en aanverwant gebied	809		

In memoriam Prof. Dr. J. J. Blanksma

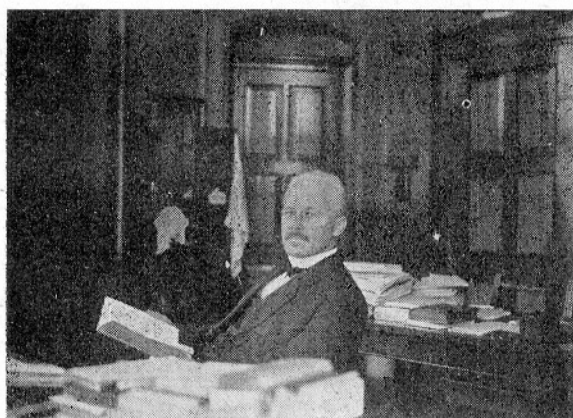
24 Januari 1875—22 Augustus 1950

door J. van Alphen

92(Prof. Dr. J. J. Blanksma)

Op 22 Augustus 1950 overleed te Leiden op 75-jarige leeftijd Prof. Dr. J. J. *Blanksma*, van 1914—1950 hoogleraar in de organische scheikunde aan de Universiteit aldaar.

Voor een negentigtal doctoren in de scheikunde is hij de promotor geweest, voor velen meer de directe leermeester. Voor mij was hij ruim 20 jaar mijn directe chef, maar meer nog, mijn vaderlijke vriend. Het is mij een behoefte enige regels aan zijn nagedachtenis te wijden.



In zijn kamer op het laboratorium (1928).

Het zal niet zijn een relaas van zijn loopbaan, een beschouwing van zijn persoon, of een bespreking van zijn wetenschappelijk werk. Dit is reeds op uitnemende wijze door Prof. Dr. *L. Seekles* gedaan ter gelegenheid van het aftreden van Prof. *Blanksma* als hoogleraar te Leiden [*L. Seekles*, Bij het afscheid

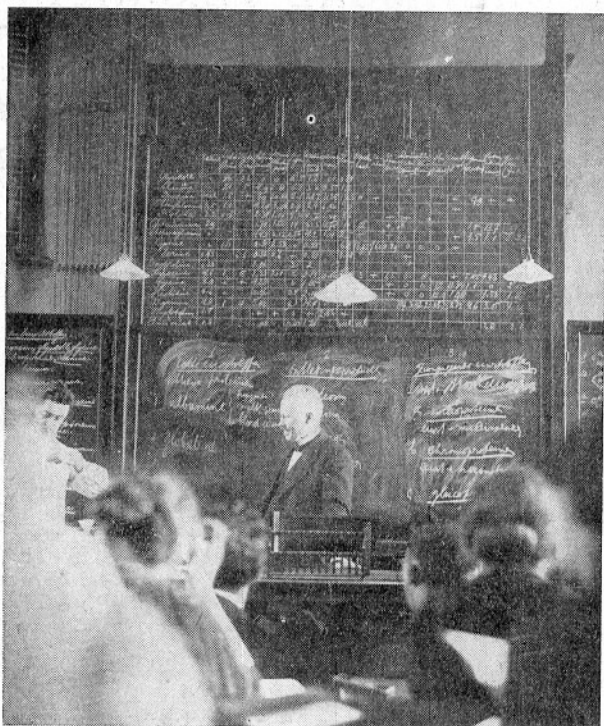
van Prof. Dr. *J. J. Blanksma*, Chem. Weekblad 42, 14 (1946)].

Bij mij komen herinneringen naar boven waardoor dit „In memoriam” een zeer sterke persoonlijke noot verkrijgt.

Mijn eerste kennismaking met *Blanksma* dateert van 1918. Zoals meer van mijn collega's had ik uitstekend H.B.S.-onderwijs genoten in natuur- en scheikunde en het gevolg was, dat wat de Universiteit ons op dit gebied in haar algemene colleges bood, ons eigenlijk tegenviel. Maar *Blanksma's* college wekte direct ons enthousiasme. Het was een recht en systematisch voortschrijden in het gebied der organische chemie, een mars (want langzaam ging het niet!), opgehelderd door talloze instructieve en dikwijls sierlijke proeven. En al turfden wij wel eens het aantal malen dat „ziet U” uit des Hooggeleerden mond weerklonk en grinnikten wij, als gevraagd werd naar aanleiding van een proef: „ziet U de bittere smaak van de caramel”, het betoog pakte ons en het werd bepalend voor onze studierichting. Daar kwam bij, dat de hoogleraar regelmatig reeds op het eerstejaars practicum verscheen en in de loop van het jaar bij ieder persoonlijk eens enige peilingen naar de diepte van zijn kennis ondernam. Eerlijk gezegd vonden wij dat niet zo prettig, maar wij voelden, dat hier iemand was, die belang in ons stelde en die het als zijn plicht zag ook diegenen onder ons, die geen genieën waren, te trachten op te voeden tot goede chemici en daardoor tot nuttige mensen in de maatschappij.

Na mijn candidaatsexamen toen ik dagelijks op het organisch laboratorium kwam, trof mij dit natuurlijk nog sterker. 's Ochtends en 's middags werd het

werk besproken en werden doeltreffende aanwijzingen gegeven. Spoedig werden wij ingeschakeld als hulp bij het 1e jaars practicum en de vergoeding, die wij daarvoor aan het eind van ieder kwartaal ontvingen, was altijd zeer welkom. Want *Blanksma*



Op college (1924).

wist uit zijn dagelijkse gesprekken, dat de meesten van ons niet rijk waren, hij hield daar voortdurend rekening mede en hij trachtte de functies zo te verdelen, dat verreweg de meesten van zijn leerlingen de onkosten van hun dissertatie, zij het dan ook als half of kwart assistent, konden verdienen. Men wist echter ook, dat men na zijn promotie weer plaats moest maken voor anderen.

Voor *Blanksma* had dit het grote nadeel, dat hij elke cursus weer met enige ongeroutineerde assistenten begon en dat dus een groot deel van de taak, die anders aan assistenten overgelaten kon worden, op zijn schouders neerkwam. Maar hij meende, dat dit nadeel niet opwoog tegen het grote voordeel, dat de meesten van zijn leerlingen nu ook assistentswerk hadden verricht.

Toen ik tot conservator benoemd was en nadat ik als lector een deel van *Blanksma's* taak had overgenomen, werd onze samenwerking zeer intensief. Geregeld kwam hij elke ochtend een kwartiertje op mijn kamer praten. Dit gesprek ging over het laboratoriumwerk, maar ook over zaken daarbuiten vallend.

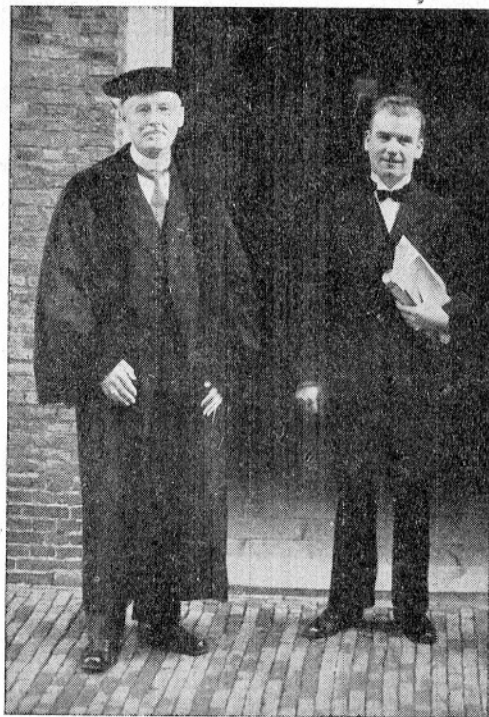
Zijn gesloten karakter maakte het mij moeilijk snel inzicht in zijn persoonlijkheid te verkrijgen, maar toch in de loop der jaren drong ik steeds dieper daarin door.

En zo vormde zich voor mij het beeld van een man, zo eerlijk, dat hij nooit iets beloofde uit angst zijn belofte niet te kunnen vervullen. Maar vroeg men hem iets, dan kon men zeker zijn, dat hij op alle wijzen zou trachten aan het verzoek te voldoen.

Hij had zijn sym- en antipathieën, die hij alleen mij in vertrouwelijk gesprek liet blijken, maar een

student, die door karakter en gedragingen zijn antipathie wekte kon, wegens zijn angst deze tekort te doen, meer bij hem verkrijgen dan een ander.

Tegenover de fouten zijner studenten toonde hij een begrijpend hart en steeds hield hij er rekening mede, dat een student de kinderschoenen nog niet volkomen ontwassen is. En ofschoon hij de naam had een streng examinator te zijn, heeft menigeen ongeweten het slagen voor een examen aan zijn stem bij de beraadslagingen te danken.



Als promotor naast een „jonge doctor” (Dr. S. T. Bowden) (1936).

Als voornaamste plicht tegenover de gemeenschap, die hem betaalde, zag hij het afleveren van zoveel mogelijk goede, voor hun taak berekende chemici en ook het zijne bij te dragen aan de opleiding van pharmacuten, medici enz.

In de wetenschap minde hij het feit, dat blijvend is, en de theorie zag hij als een hulpmiddel, waarvan men zich bewust moest zijn, dat het slechts tijdelijk is. Zijn sterk historische zin steunde hem in deze opvatting, en zijn sterke geheugen gaf hem een waar arsenaal van chemische feiten.

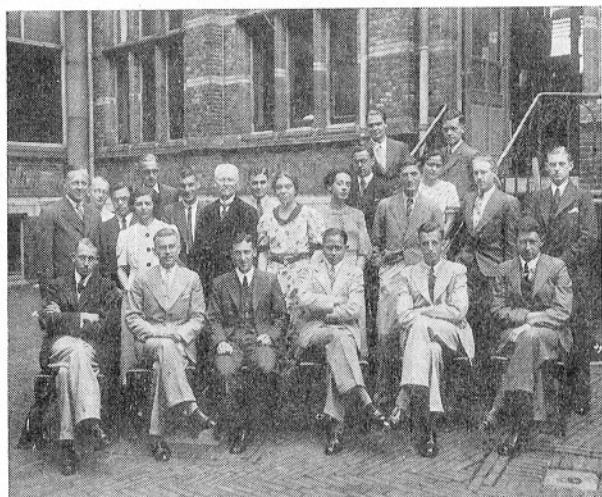
Uiterlijke roem en vertoon heeft hij altijd gemeden en zijn rectoraatstijd was hem een kwelling, al heeft hij ook de decoratieve plichten hiervan conscientieus vervuld.

Tot een taak op sociaal of politiek gebied voelde hij zich niet geroepen en hij nam ook geen kennis van de grote omwentelingen op dit gebied.

Hij had een diepe liefde voor ons vaderland en zijn grootste vreugde was de grootheid onzer voorvaderen ook op technisch gebied voor zijn studenten te doen herleven. Gemeend was zijn verslagenheid, als hij bemerkte, dat een student honderden malen het sterfhuis van Boerhaave gepasseerd was zonder dit op te merken, of dat een student uit Delfshaven niet wist, welke zeeheld daar in de kerk begraven ligt.

Na zijn afscheid als hoogleraar heeft hij dan ook zijn laatste levensjaren gewijd aan voortgezette

studiën op dit gebied en verschillende verhandelingen in het Chem. Weekblad in de jaren 1946—1949 leggen getuigenis af van zijn naspeuringen over de technische kennis der Hollanders vooral in het tijdperk der z.g. gouden eeuw.



Te midden zijner leerlingen (1937).

Ik weet, dat er in deze tijd twee hoogtepunten in zijn leven zijn geweest, de reünies met zijn oud-leerlingen.

In begin Maart 1946 zijn talrijke van zijn oud-leerlingen te Leiden tezamen geweest. Prof. *Blanksma* en zijn echtgenote waren hierbij ook tegenwoordig en toen is de gelegenheid aangegrepen om hem, die zich altijd aan alle openbare huldebetoon onttrok, in deze intieme kring in eenvoudige woorden dank te zeggen voor alles, wat hij voor ons geweest was.

Zo geslaagd was deze reünie, dat direct het plan opgevat werd, haar te gelegener tijd te herhalen.

Twee data waren hiervoor aangewezen, omstreeks 24 Januari 1950, de dag, waarop Prof. *Blanksma* 75 jaar werd of 13 Dec. 1950, de dag, waarop hij

zijn vijftigjarig doctor-jubileum zou vieren. Op advies van enige insiders is de eerstgenoemde datum gekozen en kort na Professor's 75ste verjaardag zijn wij weer te Leiden tezamen geweest. Weinig konden toen de meesten van ons vermoeden, dat Professor, die zo opgewekt en ogenschijnlijk gezond tussen ons vertoefde, reeds lijdende was aan de kwaal, die hem enige maanden later ten grave zou leiden.

Bij hem hadden zich de verschijnselen geopenbaard van een ziekte van het vaatstelsel. Dit maakte herhaalde tijdelijke opnemings in een ziekenhuis noodzakelijk en belette hem uitvoering te geven aan zijn plan, weer enige tijd in zijn geliefd Friesland door te brengen. Complicaties verergerden zijn toestand, maar toen de behandelende arts hernieuwde opnemings noodzakelijk achtte, was hij hiertoe niet meer te bewegen. Hij voelde dat het einde naderde. Dit einde wilde hij bewust afwachten te midden van zijn boeken met naast hem zijn vrouw, die hem meer dan vijf en twintig jaar begripend en liefdevol ter zijde had gestaan.

En zo is dit einde zacht en kalm op 22 Augustus 1950 gekomen. Enige dagen te voren had ik hem nog bezocht. Wij hebben gesproken over mijn werk en over een oud-leerling uit Engeland, die hem tot zijn vreugde kort te voren nog bezocht had. Hij was moe, zeer moe, maar volkomen helder van geest. En ofschoon wij het geen van beiden uitspraken, wisten wij beiden, dat dit de laatste maal was.

Zijn uitvaart was, zoals zijn leven was geweest. Een bijzondere afkeer had hij van oraties en verder officieel vertoon aan het graf en daarom had hij enige tijd te voren zijn uitdrukkelijke wensen te kennen gegeven. En deze zijn in zijn geest uitgevoerd. Niemand behalve zijn allernaaste familie mocht van zijn overlijden kennis krijgen vóór zijn begrafenis.

En op Zaterdag 26 Augustus 1950 is hij, na een dienst in de doopsgezinde kerk aldaar, op oude wijze ten grave gedragen in zijn geboortedorp Pingjum, slechts gevolgd door zijn vrouw en zijn verwanten.